

POTENCJAŁ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO KALISZA LOKACYJNEGO

WPROWADZENIE

Pod pojęciem dziedzictwa kulturowego należy rozumieć tę część dawnych dóbr kultury, która dotrwała do chwili obecnej, dzięki uznaniu jej za wartościową przez kolejne pokolenia. Ten współczesny konstrukt społeczny utożsamia je z produktem teraźniejszości¹, przypisując mu nie tylko materialne dobra kultury, ale również pamięć i tożsamość. Jednocześnie dziedzictwo kulturowe niewątpliwie służy współczesnym celom, zastępując pojęcie zabytku, które należy do przeszłości².

Obiekty zaliczane do kategorii dziedzictwa kulturowego charakteryzują się przede wszystkim wartością historyczną, przez którą rozumieć należy wartość poznawczą i emocjonalną, ale posiadają również wartości mierzone w wymiarze finansowym, funkcjonalnym oraz symbolicznym³.

W artykule zaprezentowano lokalne dziedzictwo kulturowe ścisłego centrum Kalisza, niegdyś otoczonego murami miasta lokacyjnego. Wybrane zabytki o średniowiecznej chronologii omówione zostały ze szczególnym uwzględnieniem ich atrakcyjności dla potencjalnych zwiedzających. Zabiegi te prowadzić mają do ukazania dużej roli, jaką może odgrywać dziedzictwo kulturowe dla rozwoju miasta oraz jaki potencjał stanowi jego popularyzacja dla lokalnych mieszkańców.

MIASTO LOKACYJNE „WCZORAJ” I DZIŚ

Kalisz to miasto położone w środkowo-zachodniej Polsce, na wschodnim skraju Wysoczyzny Kaliskiej, nad rzeką Prosną, do której uchodzą Pokrzywnica

¹ Zbigniew Kobyliński, „Czym jest, komu jest potrzebne i do kogo należy dziedzictwo kulturowe?”, *MAZOWSZE Studia Regionalne* 7 (2011): 22.

² Jacek Purchła, „Dziedzictwo kulturowe”, w: *Kultura a rozwój*, red. Jerzy Hausner, Anna Karwińska, Jacek Purchła (Warszawa: Narodowe Centrum Kultury, 2013), 41.

³ Kobyliński, *Czym jest*, 25.

i Swędrnia⁴. Miasto lokacyjne zbudowano na tarasie zalewowym. Rzeka w mieście rozdziela się na kilka kanałów, co sprzyjało tworzeniu się zwartego systemu obronnego⁵. Lokacji na prawie średzkim dokonał prawdopodobnie w roku 1257 Bolesław Pobożny. Średniowieczny układ urbanistyczny przetrwał do chwili obecnej, w roku 1956 został wpisany do rejestru zabytków⁶. Obecnie obszar ten znajduje się w ramach centralnej części miasta - dzielnicy Śródmieście.

Miastu lokacyjnemu nadano owalno-wrzecionowaty kształt o powierzchni 18 hektarów. Wychodzące z rynku ulice tworzyły dwa krzyżujące się pasma bloków, między którymi powstały cztery duże kwartały, z czego trzy pełniły funkcje sakralne. Zasięg miasta początkowo otoczony był wałem drewniano – ziemnym⁷. Pełne ufortyfikowanie Kalisz zawdzięcza Kazimierzowi Wielkiemu. Długość otaczających miasto murów wynosiła około 1,6 kilometra, były one zaopatrzone w baszty. Posiadały 5 bram, w tym dwie główne – od strony północnej Toruńską, a od południa Wrocławską⁸.

Na relikty murów można natknąć się w wielu miejscach spacerując po centrum Kalisza. Część z nich usytuowana jest w podwórzach kamienic, jednak wiele znajduje się przy głównych ulicach i wyróżnia się na tle miejskiego krajobrazu. Dodatkowo, podczas ostatnich rewitalizacji centrum miasta, w nawierzchni, za pomocą czerwonej cegły, został wyeksponowany przebieg nieistniejących już murów miejskich oraz bram miasta.

Wnętrze jednej z zachowanych baszt służy obecnie jako Centrum Baśni i Legend Kaliskich oraz Lokacji Miasta. Została ona wzniesiona jako prostokątna baszta na przełomie XIV/XV wieku, a swój charakterystyczny, półokrągły kształt uzyskała po przebudowie w XVI wieku⁹. Na jej dwóch kondygnacjach zwiedzający mają możliwość, dzięki prezentacjom multimedialnym, zapoznania się z lokalną historią. Bardzo pomysłowo wykorzystano do tego animowane adaptacje legend, zaczerpnięte z książki pt. „Baśnie i legendy kaliskie” autorstwa Eligiusza Kor-Walczaka¹⁰. Warto pamiętać, iż baśnie to poniekąd relacje ustne naszych przodków i choć nierzadko nawiązują do fantastycznych, nierealnych

⁴ Włodzimierz Łęcki, *Słownik krajoznawczy wielkopolski*, (Warszawa, Poznań: PWN, 1992), 92.

⁵ Janusz Tomala, *Kalisz – miasto lokacyjne w XII-XVIII wieku: studium archeologiczno-architektoniczne*, (Kalisz: Edytor, 2004), 10.

⁶ Założenie urbanistyczne miasta, nr rej.: kl. IV-73/14/56 z 28.02.1956 i z 29.11.2013 oraz kl. IV-83/2/57 z 18.02.1957 i z 29.11.2013.

⁷ Jerzy Aleksander Splitt, „Lokacja Kalisza i kształt architektoniczno-urbanistyczny średniowiecznego miasta” w: *750 lat lokacji Kalisza: materiały sesji popularnonaukowej, 10 października 2007*, red. Danuta Wańka, Tadeusz Krokos, (Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2008), 83.

⁸ Tamże, 87-88.

⁹ Tomala, *Kalisz*, 42.

¹⁰ Eligiusz Kor-Walczak, *Baśnie i legendy kaliskie* (Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 1986).

zdarzeń, to mogą one zawierać wiele cennych informacji o przeszłości. Dodatkowo wpisują się w ciekawą formę edukacji, która w nieskomplikowany sposób dociera do najmłodszych odbiorców, wspierając proces popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Ważną częścią fortyfikacji był zamek umieszczony w ciągu murów obronnych przy północnej Bramie Toruńskiej. Nie jest znana dokładna data jego budowy, jednak na podstawie wyników badań przeprowadzonych w latach 1982-1987 przez Tadeusza Poklewskiego¹¹ można przyjąć, że został on wzniesiony z fundacji Kazimierza Wielkiego w latach 1335-1343¹². Zamek rozebrano na przełomie XVIII i XIX wieku i obecnie zachowały się jedynie fragmenty fundamentów, które zostały odsłonięte podczas prac wykopaliskowych. Istnienie w Kaliszu zamku świadczy o jego wysokiej pozycji i znaczeniu w skali całego państwa. Warto choćby nadmienić, iż wielokrotnym jego gościem był król Władysław II Jagiełło¹³. Są to wystarczające przesłanki mogące uczynić jego relikty jedną z atrakcji archeologicznych, a tym samym turystycznych miasta. Obecnie miejsce to jest oddzielone od zwiedzających płotem, fundamenty są zaniedbane i często zarośnięte trawą, co znacznie ogranicza widoczność. Również znajdujące się przed ogrodzeniem tablice informacyjne nie przyciągają uwagi. Priorytetem w tej sytuacji powinno być lepsze wyeksponowanie zabytku oraz zapewnienie wokół niego infrastruktury turystycznej w postaci makiet informacyjnych, tablic z kodami QR, jak również ławek i miejsc odpoczynku.

Pierwszymi obiektami murowanymi w Kaliszu były dwa kościoły ufundowane przez Bolesława Pobożnego: kościół franciszkański pod wezwaniem Św. Stanisława oraz kościół pod wezwaniem Św. Mikołaja. Pierwszy z nich założono w południowo – wschodniej części miasta. Do budowy przystąpiono po sprowadzeniu franciszkanów do Kalisza w roku 1257. Jest on najstarszym konwentem franciszkańskim w Wielkopolsce. Posiada wydłużone prezbiterium założone na planie prostokąta i wydzielone z korpusu łukiem tęczowym oraz krzyżowo – żebrowe sklepienie rozpięte na trzech kwadratowych przęsłach ostrołukowych. Ściany, wykonane w wątku wczesnogotyckim, posiadają trójdzielne otwory okienne o laskowanych podziałach i doskonale zachowanych kamiennych maswerkach. W drugiej połowie XIII wieku do prezbiterium dostawiono korpus, który pierwotnie był trójnawową, trójprzęsłową bazyliką lub pseudobazyliką¹⁴. W końcu XVI wieku, podczas odbudowy po pożarach, korpus kościoła nakryto nowymi sklepieniami, które następnie pokryto późnorenansową dekoracją stiukową w stylu tzw. kalisko-lubelskim¹⁵.

¹¹ Tomala, *Kalisz*, 45.

¹² Splitt, *Lokacja*, 88.

¹³ Tomala, *Kalisz*, 46.

¹⁴ Splitt, *Lokacja*, 84.

¹⁵ Tomala, *Kalisz*, 54.

Drugi z kościołów, podniesiony w 1992 roku do rangi katedry, został wzniesiony w północno-zachodnim kwartale miasta. Pierwszy etap budowy datowany jest na lata 1275-1280. Jest on budowlą trzynawową, halową, z węższym i niższym prezbiterium oraz wieżą w fasadzie zachodniej. Prezbiterium przykrywa sklepienie gwiaździste z XVI w., nawę główną i boczne – późnorenesansowe sklepienia kolebkowe z lunetami, pokryte dekoracją stiukową w typie tzw. kalisko-lubelskim¹⁶.

Pozostała część zabudowy lokacyjnego miasta była z początku drewniana, tak jak pierwotny kościół pw. Wniebowzięcia NMP, mieszczący się w północno-wschodnim kwartale miasta, a wzniesiony w latach 1291-1303¹⁷. W 1353 roku, przez arcybiskupa gnieźnieńskiego, Jarosława Bogorię Skotnickiego, został ufundowany gmach ceglany. W związku z jego odbudową spowodowaną zawaleniem się w roku 1783 nie posiadamy wielu informacji o jego pierwotnym kształcie architektonicznym. Biorąc pod uwagę zabudowę znajdującą się w jego pobliżu można wnioskować, iż był on niewielkim budynkiem z dwuprzęsłowym prezbiterium z zakrystią oraz trójnawowym, trójprzęsłowym korpusem¹⁸. Został on odbudowany w stylu późnobarokowym. W 1978 roku kolegiatę podniesiono do godności Bazyliki Mniejszej. Papież Franciszek nadał bazylice tytuł Narodowego Sanktuarium św. Józefa - jest ono najstarszym na świecie ośrodkiem kultu tego świętego. W jego skarbcu dostępna jest wystawa sztuki sakralnej – m.in. obrazy, rzeźby, szaty liturgiczne, a także romańska patena zwaną „kaliską”, ufundowaną przez Mieszka III Starego dla klasztoru w Łądzie oraz kielich mszalny Kazimierza III Wielkiego.

Te trzy, wyżej opisane obiekty, reprezentują najstarsze kaliskie zabytki architektury sakralnej i doskonale obrazują jej walory artystyczne i historyczne. Nadają charakter oraz symbolikę przestrzeni miejskiej, a dodatkowo, poprzez style architektoniczne czy wyposażenie, odzwierciedlają specyfikę kulturową, przekaz o tradycjach i życiu konkretnych społeczności¹⁹. Obok kilku innych budowli sakralnych są częścią szlaku „Zabytkowych kościołów śródmieścia Kalisza”.

Serce miasta – rynek – został wyznaczony w trakcie lokacji miasta. Był on w kształcie prostokąta o wymiarach 91 x 113 metrów, z którego boków zostały wyprowadzone ulice – z krótszych dwie, a z dłuższych trzy. W czasach lokacyjnych na rynku odbywał się handel, mieściły się tu ławy rzeźnicze i piekarskie czy drewniane sukienice²⁰. Obecnie pełni on funkcje głównego placu miasta

¹⁶ Splitt, *Lokacja*, 84-85; Tomala, *Kalisz*, 54, 56-58.

¹⁷ Splitt, *Lokacja*, 84-85.

¹⁸ Tamże, 89.

¹⁹ Monika Kozłowska-Adamczak, Alicja Gonia, Hanna Michniewicz-Ankiersztajn, „Obiekty sakralne XIX i XX wieku jako produkt turystyki kulturowej i religijnej – przykład Bydgoszczy” *Folia Turistica* 27 (2012): 149-159.

²⁰ Splitt, *Lokacja*, 83-85

a na jego środku znajduje się ratusz (już trzeci w dziejach Kalisza), zbudowany podczas odbudowy miasta w latach 1920-1925, po zburzeniu jego poprzednika w trakcie I wojny światowej²¹.

W budynku ratusza znajdują się siedziby Urzędu Miasta i podlegającej mu Informacji Turystycznej, sprawującej opiekę nad ekspozycją multimedialną, która powstała w ramach realizacji projektu pt. „Adaptacja pomieszczeń zabytkowego budynku ratusza miejskiego na ekspozycję poświęconą dziedzictwu historyczno – kulturowemu Kalisza i regionu”, współfinansowaną z funduszy europejskich. Jak można przeczytać na stronie internetowej projektu²² jego celem jest „zachowanie, ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego Miasta Kalisza i regionu”. I rzeczywiście, wystawa stanowi kompendium wiedzy w tym temacie, przy czym skonstruowano ją w ten sposób, że skierowana jest do odbiorców z każdej grupy wiekowej. Przyciąga ona zwiedzających swoją formą oraz przejrzystością – informacje przedstawiane są z wykorzystaniem nowoczesnych technik prezentacji, zaś do dyspozycji odbiorców są audioprzewodniki w trzech wersjach językowych.

Ekspozycja zajmuje kolejne kondygnacje wieży ratuszowej, podzielone na wystawy tematyczne, z których każda opisuje następujące po sobie okresy z historii Kalisza, a jej zwieńczeniem jest wieża widokowa. Na szczególną uwagę zasługuje jednak najniższy poziom ekspozycji, mieszający się w przyziemiu, który swoją tematyką obejmuje najdawniejsze dzieje regionu, kładąc nacisk na umiejscowienie Kalisza na Szlaku Bursztynowym. Wspomniany szlak można przemierzyć wirtualnie, wsiadając do carrucy – repliki rzymskiego wozu kupieckiego, zaopatrzonej w monitor z prezentacją ukazującą mapę z trasą z nadadriatyckiej Akwilei do Kalisza. Replika wozu została wykonana w 2010 roku w związku z projektem „Wyprawa po bursztyn. Europejski trakt kulturowy”, w ramach Programu „Kultura 2007-2013” i była ważnym punktem obchodów 1850-lecia miasta. Carruca, wraz z rekonstrukcją uprzęży do dwukonnego zaprzęgu, wykonana została na podstawie wzorów z niemieckich muzeów, wiernie przestrzegając przy tym starożytnych technologii²³. W kolejnych salach znajdują się również mogące zainteresować odwiedzających m.in. wirtualne księgi, stanowiska dotykowe z puzzlami czy wirtualne przymierzalnie strojów. Większa część z tej ekspozycji

²¹ Piotr Sobolewski, *Kaliski kalejdoskop przewodnicki 2010*, (Kalisz: Edytor, 2011), 16.

²² <https://www.kalisz.pl/miasto/projekty-miasta/projekty-unijne/adaptacja-pomieszczen-zabytkowego-budynku-ratusza-miejskiego-na-ekspozycje-poswiecona-dziedzictwu-historyczno-kulturowe,10404> [dostęp 18.08.2023]

²³ Tadeusz Baranowski, Robert Żukowski, „Formy popularyzacji archeologii w Kaliszu: rekonstrukcja wozu rzymskiego typu carruca” w: *Archeologia w obliczu wyzwań współczesności*, red. Andrzej Buko, Dariusz Główka, Maciej Trzeciecki (Radom: Instytut Archeologii i Etnologii PAN, 2012), 209-215.

skierowana jest do najmłodszych odwiedzających. W tzw. „Sali zabaw z historią” odbywają się również organizowane przez Informację Turystyczną warsztaty, w których chętnie uczestniczą grupy przedszkolne i szkolne.

Można stwierdzić, że na obecną chwilę jest ona najbardziej atrakcyjnym obiektem na turystycznej mapie miasta, związanym z popularyzacją lokalnej historii. Posiada wiele walorów edukacyjnych – w atrakcyjny i prosty, poza-podręcznikowy sposób, przekazuje wiedzę, a poprzez promowanie dziejów regionalnych, kształtuje lokalny patriotyzm, jednocześnie ucząc tolerancji poprzez zaznajamianie z wielokulturową historią miasta, a multimedialne rozwiązania sprawiają, że jej zwiedzanie staje się ciekawym i inspirującym doświadczeniem, które nie powszednieje nawet podczas kolejnych wizyt. Wystawa cieszy się ogromną popularnością wśród mieszkańców Kalisza (według informacji udzielonej przez pracowników Informacji Turystycznej).

Niestety, jedyną informacją na miejscu, która zachęca do skorzystania z ekspozycji jest „potykacz” ustawiany sezonowo przed ratuszem, przez co wiele osób nie jest świadomych tego, iż podczas spaceru po kaliskim rynku mogłoby skorzystać z dodatkowych atrakcji. Do usunięcia tego niedopatrzenia wystarczyłaby zaś stała tablica informacyjna, umieszczona w obrębie rynku. Ponadto informowałaby ona również o lokalizacji siedziby samej Informacji Turystycznej, dysponującej licznymi broszurami z bardzo dobrze opracowaną i przede wszystkim spójną siecią szlaków turystycznych. Przykładem jednego z nich jest „Szlak Kalisza Piastowskiego”, który doskonale poszerza ofertę „Szlaku Piastowskiego”.

POTENCJAŁ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Dziedzictwo kulturowe posiada ogromny potencjał, z którego należy umiejętnie czerpać dla rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru, na którym się znajdują. Z powyższego faktu zdają sobie sprawę władze wielu miast, które wykorzystują dobra kultury jako element zrównoważonego rozwoju, mający wpływ na wzrost gospodarczy²⁴. Opracowywane są więc dokumenty strategiczne chroniące oraz wykorzystujące walory dziedzictwa kulturowego – dla Kalisza jest to m.in. uchwalany raz na cztery lata zintegrowany i długofalowy program pt. „Gminny program opieki nad zabytkami dla Miasta Kalisza”. Jego priorytety to: „Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Kalisza”; „Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego” oraz „Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości”²⁵.

²⁴ Paulina Tomczykowska, „Turystyka kulturowa szansą na rozwój miasta kreatywnego. Przykład Bydgoszczy i Torunia”, *Turystyka Kulturowa* 2 (2014): 41.

²⁵ *Gminny program opieki nad zabytkami dla Miasta Kalisza na lata 2021-2024*. [online] https://www.bip.kalisz.pl/uchwaly/2022_51_700.pdf [dostęp: 18.08.2023]

W związku z powyższym postawiono sobie wiele konkretnych i przemysłanych zadań, do których można m.in. zaliczyć: prace remontowo-konserwatorskie zabytkowych budynków; rewitalizację fortyfikacji obronnych miasta lokacyjnego; zamieszczenie na stronach internetowych miasta i Informacji Turystycznej informacji o historii i dziedzictwie kulturowym Kalisza; współpraca z lokalnymi mediami; inicjowanie oraz współpraca z organizatorami konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym Kalisza oraz wiele innych.

Znaczenie mają również podejmowane przez władze miasta rewitalizacje odbywające się w centrum. Remonty ulic, przy których znajdują się zabytkowe obiekty sprawiają, że ich otoczenie jest bardziej przyjazne. Zadbane, obsadzone kwiatami deptaki z licznymi ławkami, prowokują do spacerów, podczas których mieszkańcy mają okazję do zapoznania się z dziedzictwem kulturowym miasta. Estetyczne otoczenie zabytków wzmacnia potencjał turystyczny, co także stanowi ważny element gospodarczy, przekładający się na wpływy pieniężne zarówno dla lokalnych przedsiębiorców, jak i budżetu miasta. Tym samym dziedzictwo staje się więc znaczącym składnikiem ekonomicznym w rozwoju miasta.

Należy w tym miejscu dodać, iż właściwie zarządzane i popularyzowane dziedzictwo może stać się atrakcyjnym i pożądanym produktem turystycznym, co ma duży wpływ na lokalną ekonomię. Obecnie bowiem bardzo popularną formą aktywnego spędzania wolnego czasu jest turystyka kulturowa, którą Amin Mikos von Rohrscheidt definiuje jako:

wszystkie grupowe lub indywidualne wyprawy o charakterze turystycznym, w których spotkanie uczestników podróży z obiektami, wydarzeniami i innymi walorami kultury wysokiej lub popularnej albo powiększenie ich wiedzy o organizowanym przez człowieka świecie otaczającym jest zasadniczą częścią programu podróży lub stanowi rozstrzygający argument dla indywidualnej decyzji o jej podjęciu lub wzięciu w niej udziału²⁶.

Dodatkowo odpowiednio wypromowane, zadbane zabytki tworzą dla mieszkańców wartości niematerialne poprzez wzmacnianie tożsamości regionalnej, poczucia pokrewieństwa a także wiedzy o lokalnej przeszłości²⁷. „Świadomość lokalna oparta na wartościach historyczno-kulturowych (świadomość dziedzictwa) pozwala lepiej zrozumieć rzeczywistość społeczną, identyfikować się z nią oraz angażować w rozwiązywanie różnych problemów, znajdując w tym zaspo-

²⁶ Armin Mikos von Rohrscheidt, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, (Gniezno: Wydawnictwo KMB DRUK, Gnieźnieńska Wyższa Szkoła Humanistyczno-Menedżerska Milenium, 2008), 31.

²⁷ Małgorzata Trelka, „Korzyści społeczne popularyzacji archeologii na przykładzie Gdańska” w: *Współczesne oblicza przeszłości*, red. Arkadiusz Marciniak, Danuta Minta-Tworzowska, Michał Pawleta, (Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2011), 287-303.

kojenie potrzeb psychospołecznych, biologicznych i rzeczowych. Jednocześnie tworzone są warunki do przejawów aktywności, powstają i zmieniają się więzi społeczne, poszerza i intensyfikuje się proces integracji społecznej i odpowiedzialności społecznej²⁸. Zasadne wydaje się więc stwierdzenie, iż kontakt z zabytkami stanowi potencjał dla rozwoju nie tylko miasta, ale i jego mieszkańców.

PODSUMOWANIE

Kalisz, dzięki swojej długiej i bogatej historii, posiada ogromny potencjał w zakresie lokalnego dziedzictwa kulturowego, zaś wszystkie wymienione w artykule obiekty odgrywają ważną rolę jako kapitał rozwojowy miasta. Jednak, aby rozwój społeczno-gospodarczy były jeszcze efektywniejszy, niewątpliwie potrzebne są pewne zmiany. Ważnym aspektem jest uświadomienie lokalnej społeczności korzyści płynących z faktu zamieszkiwania na tak atrakcyjnym kulturowo terenie. Wiąże się to ze zwiększeniem edukacji mieszkańców miasta oraz regionu odnośnie wartości i perspektyw, jakie niesie za sobą obcowanie z zabytkami i elementami dziedzictwa. W tym celu wskazane byłoby opracowanie dedykowanych programów skierowanych zarówno do osób zamieszkujących Kalisz, jak również przedsiębiorców działających na terenie miasta, przy czym powinny to być zajęcia w formie jak najbardziej angażującej, np. prelekcje podczas których będzie można zapoznać się z dziedzictwem kulturowym i możliwościami jakie ono stwarza.

Podczas rozpowszechniania wiedzy ważne jest również, aby korzystać z najnowszych trendów w prezentacji i upowszechnianiu dziedzictwa, w tym technik multimedialnych oraz posługiwać się zrozumiałym, dostosowanym do wieku odbiorcy, językiem. Wybór form edukacji i popularyzacji należałoby uzależnić od potrzeb jego odbiorców – w tym celu konieczne jest regularne przeprowadzanie badań opinii dotyczących preferencji edukacyjnych oraz posiadanej wiedzy na temat historii i zabytków.

Istotne jest także dotarcie do jak najszerszego grona zainteresowanych, przy wykorzystaniu takich narzędzi jak Internet, w tym media społecznościowe, publikacje w lokalnej prasie czy ogólnodostępne broszury. Informacje te powinny być przekazane w taki sposób, aby miały szanse dotrzeć do wszystkich potencjalnych odbiorców.

Reasumując, upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym Kalisza oraz jego walorach, ze względu na korzyści z tego płynące, powinno stać się jednym z priorytetowych działań wszelkiego rodzaju instytucji z nim związanych.

²⁸ Krzysztof Broński, „Rola dziedzictwa kulturowego w rozwoju lokalnym. Doświadczenia polskiej doby transformacji (po 1989 r.)”, *Zeszyty naukowe / Akademia Ekonomiczna w Krakowie* 706 (2006): 17.

BIBLIOGRAFIA

Baranowski, Tadeusz, Robert Żukowski. 2012. „Formy popularyzacji archeologii w Kaliszu: rekonstrukcja wozu rzymskiego typu carruca”. W: *Archeologia w obliczu wyzwań współczesności*, red. Andrzej Buko, Dariusz Główka, Maciej Trzeciecki, 209-223. Warszawa: Instytut Archeologii i Etnologii PAN

Broński, Krzysztof. „Rola dziedzictwa kulturowego w rozwoju lokalnym. Doświadczenia polskie doby transformacji (po 1989 r.)”, *Zeszyty naukowe / Akademia Ekonomiczna w Krakowie* 706 (2006): 7-26.

Kozłowska-Adamczak, Monika, Alicja Gonia, Hanna Michniewicz-Ankiersztajn. „Obiekty sakralne XIX i XX wieku jako produkt turystyki kulturowej i religijnej – przykład Bydgoszczy” *Folia Turistica* 27 (2012): 149-159.

Kobyliński, Zbigniew, „Czym jest, komu jest potrzebne i do kogo należy dziedzictwo kulturowe?”, *MAZOWSZE Studia Regionalne* 7 (2011): 21-47.

Kor-Walczak, Eligiusz. 1986. *Baśnie i legendy kaliskie*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.

Łęcki, Włodzimierz. 1992. *Słownik krajoznawczy wielkopolski*. Warszawa, Poznań: PWN.

Mikos von Rohrscheidt, Armin. 2008. *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, Gniezno: Wydawnictwo KMB DRUK, Gnieźnieńska Wyższa Szkoła Humanistyczno-Menedżerska Milenium.

Purchla, Jacek. 2013. „Dziedzictwo kulturowe”. W: *Kultura a rozwój*, red. Jerzy Hausner, Anna Karwińska, Jacek Purchla, 39-56. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury.

Sobolewski, Piotr. 2011. *Kaliski kalejdoskop przewodnicki 2010*. Kalisz: EDYTOR.

Splitt, Jerzy Aleksander. 2008. „Lokacja Kalisza i kształt architektoniczno-urbanistyczny średniowiecznego miasta”. W: *750 lat lokacji Kalisza: materiały sesji popularnonaukowej, 10 października 2007*, red. Danuta Wańka, Tadeusz Krokos, 79-93. Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.

Tomala, Janusz. 2004. *Kalisz – miasto lokacyjne w XII-XVIII wieku: studium archeologiczno-architektoniczne*. Kalisz: EDYTOR.

Tomczykowska, Paulina. „Turystyka kulturowa szansą na rozwój miasta kreatywnego. Przykład Bydgoszczy i Torunia”, *Turystyka Kulturowa* 2 (2014): 39-54.

Trelka, Małgorzata. 2011. „Korzyści społeczne popularyzacji archeologii na przykładzie Gdańska”. W: *Współczesne oblicza przeszłości*, red. Arkadiusz Marciniak, Danuta Minta-Tworzowska, Michał Pawleta, 287-303. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.

NETOGRAFIA

<https://www.kalisz.pl/miasto/projekty-miasta/projekty-unijne/adaptacja-pomieszczen-zabytkowego-budynku-ratusza-miejskiego-na-ekspozycje-poswiecona-dziedzictwu-historyczno--kulturowe,10404> [dostęp 18.08.2023]

https://www.bip.kalisz.pl/uchwaly/2022_51_700.pdf [dostęp: 18.08.2023]

POTENCJAŁ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO KALISZA LOKACYJNEGO

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest ukazanie potencjału dziedzictwa kulturowego na obszarze lokacyjnego Kalisza jako czynnika rozwoju miasta. Przedstawiono w nim pojęcia związane z dziedzictwem kulturowym, jego ochroną i upowszechnianiem, a także pozytywnym wpływem jaki wywiera na kształtowaniu się tożsamości lokalnych społeczności, które mogą czerpać wiele korzyści, zarówno niematerialnych jak i materialnych, z obcowania z zabytkami. Świadomość tych walorów przekłada się na rozwój ekonomiczny miasta, co staje się z kolei przesłanką do ochrony zabytków oraz dalszej edukacji na ich temat.

W artykule omówione zostaną zabytki o średniowiecznej chronologii, znajdujące się w ścisłym centrum Kalisza, niegdyś otoczonego murami miasta lokacyjnego. Analizie pod kątem atrakcyjności oraz potencjału działań związanych z upowszechnianiem wiedzy o dziedzictwie kulturowym poddane zostaną: mury miejskie i Baszta Dorotka, trzy pierwsze kaliskie kościoły: kościół franciszkański pod wezwaniem Św. Stanisława, Katedra św. Mikołaja i sanktuarium św. Józefa oraz Ratusz i znajdująca się w nim wystawa multimedialna.

SŁOWA KLUCZOWE

dziedzictwo kulturowe, potencjał dziedzictwa kulturowego, rozwój społeczno-gospodarczy, Kalisz.

THE POTENTIAL OF THE CULTURAL HERITAGE OF THE KALISZ LOCATION

ABSTRACT

The aim of the article is to show the potential of cultural heritage in the founding area of location Kalisz as a factor in the city's development. It presents concepts related to cultural heritage, its protection and dissemination, as well as the positive impact it has on shaping the identity of local communities, which can derive many benefits, both intangible and material, from contact with monuments. Awareness of these values translates into the economic development of the city, which in turn becomes a premise for the protection of monuments and further education about them.

The article will discuss monuments of medieval chronology located in the very center of location Kalisz, once a location city surrounded by walls. The following will be analyzed in terms of the attractiveness and potential of activities related to the dissemination of knowledge about cultural heritage: city walls and Dorotka's Tower, the first three churches in Kalisz: the Franciscan church of Saint Stanislaus, the Cathedral of Saint Nicholas and the sanctuary of Saint Joseph, and the Town Hall and its multimedia exhibition.

KEYWORDS

cultural heritage, potential of cultural heritage, socio-economic development, Kalisz.